

Franc Križnar

STARE POSTNE IN VELIKONOČNE PESMI – RESNIK IN JEZUSOV KRIŽEV POT

HRVAŠKA CERKVENA GLASBA NA DVEH ZGOŠČENKAH PASIJSKE BAŠTINE HRVATSKE

Sosede, konkretno *Pasijsko baštino Hrvatske/Pasijonsko dediščino Hrvaške* (dalje PABAHR) iz Zagreba poznamo v različnih scenskih podobah: od (mednarodnih znanstvenih) simpozijev, zbornikov, prek posebnih knjižnih izdaj in nosilcev zvoka do njihovih vsakoletnih slavnosti, ki se praviloma odvijajo v marcu in aprilu v postnem in velikonočnem času. Te so tesno povezane z natečaji za nova dela na področjih literature, likovne in glasbene umetnosti (trienalno). Iz njih sledijo še literarni večeri, likovne razstave in koncerti, odvisno pač od discipline, ki je na vrsti. Skrb je očitno prisotna že od leta 1991 (ko je bila PABAHR ustanovljena) pa vse do danes. V njihovem in našem postnem času pa tokrat želim prikazati in hkrati opozoriti na dve zgoščenki iz njihove glasbene zapuščine, ki sta tako vsebinsko kot aktualno povezani s postnim časom in širšim, ne zgolj s hrvaškim prostorom. Gre za *Starinske postne in velikonočne pesmi – Resnik* in avtorsko delo, oratorij¹ *Jezusov križev pot* skladatelja Josipa Magdića (roj. 1937). Pri obeh ima vodilno vlogo eden od ustanoviteljev PABAHR, prof. dr. Stjepan Pepelnjak, kot »javni kulturni delavec.« Pepelnjak poleg aktualnega predsednika mag. Joza Čikeša in akademika prof. dr. Josipa Bratulića predstavlja pravzaprav gonilno silo omenjenega društva. Vsi trije pa so zaradi navezave z našim *Škofjeloškim pasi-*

¹ Izhaja iz lat. In ital. kot »molilnica.« Glasbena vokalno instrumentalna zvrst oz. oblika za pevske soliste, zbor in orkester. Predstavlja določeno dramsko dejanje, navadno brez odrske igre in scenarije. Pogosto nastopa tudi pripovednik, narator (testo), ki pripoveduje vmesno dogajanje. Skozi bogat zgodovinski razvoj (vse od 17. stol. naprej; G. Carissimi, V. Mazzocchi, A. Scarlatti, A. Caldara, L. Leo, L. Vinci, N. Poropora, J. Jomelli, P. Anfossi, D. Cimarosa, M. A. Charpentier, H. Schütz, D. Buxtehude, J. J. Fux, J. A. Hasse, J. S. Bach, G. Ph. Telemann, F. J. Haydn, G. F. Händel, L. v. Beethoven, F. Mendelssohn, R. Schumann, F. Liszt, C. Franck, H. Berlioz, A. Dvoržak idr.) so še do dandanes ostali najbolj popularni oratoriji skladateljev G. F. Malipiera, L. Dallapiccole, A. Honeggerja, I. Stravinskega, D. Šostakovića idr.

jonom že dolga leta tesno povezani z našo (Škofjo) Loko. Še več: postali so neke vrste ambasadorji *Škofjeloškega pasijona* v sosednji Hrvaški, ali kakor sem jih nazadnje naslovil (ko sta se samo dva od treh: Čikeš in Pepelnjak udeležila izida *Pasijonskega almanaha*, 18. okt. 2017, v Šk. Loki) kot »Svete tri kralje« novega časa.

STARINSKE POSTNE IN VELIKONOČNE PESMI – RESNIK (2004)

Prva od dveh predstavljenih zgoščenk prinaša »le« 11 pesmi, zato je na njej komaj za pol urice čiste vokalne (a cappella²) muzike. Prvih deset pesmi lahko poslušamo v izvedbi ženskega vokalnega ansambla *Žune* iz Bedekovčine. Gre za izvajalke, pet po številu - kar je razvidno iz naslovne slike. Doma so iz Krapinsko zagorske občine. Naslovi pesmi v slovenskem prevodu pa so: *Vozila se je Marija po morju*, *Sedem Marijinih žalosti*, *Stala je mati pod križem*, *O, Jezus, daj da pojem*, *Hudo joče Gospa Sveta*, *Krščenci jokajte* (Zagorje), *Tri Marije gredo*, *Jezus je zares vstal*, *Veseli se, o Marija* in *Kraljica neba raduj se*. Slednjo, enajsto po vrsti, z naslovom *Naš Jezus je gori*, pa zapoje kar Pepelnjak sam, solo, a cappella. Res, da mu z nekaj udarci pomaga (mali) boben, ampak tu je ves čas v prvi vrsti izjemno bogat bas-bariton solista, ki v več refrenih kar najbolj avtentično prikaže »... Jezusa, ki je gor' (-i) vstal.« Resnik je bila nekdanja vas, danes pa je že (vzhodno) predmestje Zagreba, zato se je lahko ohranila tako avtohtona (cerkvena) pesem, ki je tokrat predstavljena v izvirnem, ljudskem jeziku in z izvirnimi ljudskimi napevi. Po besedah zapisovalca in zdaj tudi izvajalca S. Pepelnjaka gre hkrati za (glasbeno in jezikovno) dediščino in s tem preteklost ter seveda tudi za sodobno revalorizacijo tako enega kot drugega. Njihov repertoar je še vedno tako aktualen, da se

Naslovnici obeh zgoščenk

² Brez instrumentalne spremljave (oznaka za način zborovskega, vokalnega petja).

prepeva v omenjenem in s tem tudi omejenem (postnem in velikonočnem) času. Pevski ansambel oz. ženski kvintet poje pod vodstvom Irene Petrinjek. Predstavlja tipično odprto (ravno in ne z vibratom) petje, ki je posledica izvirne (hrvaške) ljudske pesmi kot seveda tudi vdor le-te v njihovo umetniško petje. Prav iz teh ter iz drugih krajev je izšlo nemalo odličnih pevk in pevcev. To je po eni strani posledica omenjenega ljudskega petja kot seveda tudi (solopevskega) šolanja, ki kar najbolj naravno izhaja iz prvega. Aktualni teksti prinašajo tako tudi adekvatne napeve. Ti pa so po slovesu časa še kako podrejeni (žalostnim) besedilom, saj gre vendarle za poseben repertoar v skladu s cerkvenim letom; razen zaključne in radostne pesmi. Skromen inlet sicer v barvni tehniki prikaže le izvajalke in na zadnji strani pod enim od sloganov PABAHR (grafika akademskega slikarja Josipa Botterija Dinija z naslovom *Procesija*, 1990, ki je obenem tudi »zaščitni znak« ne pa logo PABAHR) še spored - naslov zgoščenke. Nekaj podobnega imamo Slovenci le v seriji plošč *Musica sacra Slovenica* nekdanjega Slovenskega komornega zbora in dr. Mirka Cudermana.

ORATORIJ JEZUSOV KRIŽEV POT SKLADATELJA JOSIPA MAGDIČA NA BESEDILO S. PEPELJNJAKA (2014)

Tudi druga zgoščenka je neposredno povezana s »Pepeljnjakovim« Resnikom, saj je delo nastalo na njegovo besedilo izpod peresa upok. red. prof. kompozicije na zagrebški Glasbeni akademiji in uglednega hrvaško (slovenskega) skladatelja Josipa Magdiča (roj. 1937). Besedilo za oratorij *Jezusov križev pot* je nastalo ob 800-letnici Resnika (Zagreba) in njihove župnije kot zgodovina-življenje-kultura. Skladba oz. partitura J. Magdiča,³ ki je po vsebini ter kompozicijski in oblikovni strukturi veliko bližja pasijonu⁴, je razdeljena v dva dela: *Jezusov križev pot* in *Jezusov grob*. Delo, ki traja nekaj več kot uro, je seveda vsebinsko popolnoma enotno in enovito, porazdeljeno med soliste, recitatorja, zbor in orkester. Je obsežno delo, ki v partiturnem zapisu obsega 260 strani in za več kot eno uro glasbe. Kakor pravi avtor besedila, je to prvi hrvaški *Križev pot*, zapisan v kajkavskem jeziku. Na

³ Magdič se je (kompozicijsko) šolal v Ljubljani (pri L. M. Škerjancu in D. Švari) in bil v letih 1970-2007 redni profesor na sarajevski in nazadnje na zagrebški *Glasbeni akademiji*. Ker se je v svojem opusu ukvarjal tudi s čisto elektronsko glasbo, predstavljajo njegova dela neke vrste sintezo med tradicionalno in elektroakustično glasbo.

⁴ (Lat. Passio »pripoved o trpljenju«) je glasbeni prikaz Kristusovega trpljenja; najprej so ga izvajali na leksijskih tonih, ki so bili od 13. stol. v *koralnem pasijonu* poverjeni lektorjem. Od 15. stol. pa so besedila, ki jih poje ljudstvo (turbae), skladali večglasno. Odtlej so se uglasbitve *pasijonov* prilagodile slogu druge cerkvene glasbe: *motetični pasijon* (= glasbeni prikaz vsega besedila v motetičnem stavku), *oratorijski pasijon* (s spremembo koralnega recitacijskega tona v prosti recitativ, razširitev z vrinjenimi arijami in spevi, glasbila, inštrumenti pa podpirajo zbor). Vrhunec predstavljajo baročni *pasijoni* (po vseh štirih evangelistih: Janez, Luka, Marko in Matej) J. S. Bacha, tu je pa še Beethovnov *pasijonski oratorij Kristus na Oljski gori*.

natečaju PABAHR za nove skladbe na (pasijonsko) vsebino oz. na temo muke in trpljenja, je skladba dobila 2. nagrado (2014). Posnetek, ki je zdaj ohranjen tudi na zgoščenki, je nastal v okviru svečanosti *Pasionske baštine* (2014) kot 250. opus J. Magdiča v Akademski cerkvi sv. Katarine na zagrebškem Griču. Na koncertu in na posnetku sodelujejo: dva pevska solista Marijana Radičević/sopran in Leon Košavić/bariton, recitator Zvonko Novosel, Komorni zbor in Komorni Godalni orkester Glasbene akademije, dirigentka Jasenka Ostojić, orkester pa je pripravil Jože Haluza. Kakor pravi skladatelj Magdič, se je, ozirajoč se na Pepeljnjakovo besedilo, tudi sam naslonil na postne kajkavske sakralne napeve ter na pesmi iz samega Resnika, Hrvaškega Zagorja in Međimurja in pa iz *Cithare octochorda*.⁵ Celoten *Križev pot* je skozi 14 postaj (I.-VII. in VIII.-XIV.) vsebinsko in sicer glasbeno homofono in imitacijsko povezan, prežet pa je še z vokalnim, recitatorskim in inštrumentalnim nabojem. *Oratorij* je skladno z vokalno inštrumentalno formo v večini za interpretacijo besedila namenjen prav recitatorju. Preostali izvajalcem pa so namenjene predigre, medigre in poigre, odpevanje-refreni, ponavljanje določenih strof, libreta, besedila itd.

Izvedba celotne vokalno inštrumentalne freske je ne glede na nastanek (live) zgledna; tako po izvajalski strani, torej tudi po odnosih in razmerjih med posamičnimi akterji (solisti), zborom in (komornim godalnim) orkestrom. Vse to pa je tudi nemalo povezano s tehnično realizacijo posnetka, torej z njegovo digitalizacijo in masterizacijo. Žal v priloženi knjižici niso navedeni zvokovni mojstri in njihovi sodelavci, četudi posnetek precej kaže na sodelovanje hrvaške RTV (HRT). Naslovnico knjižice bogati kolorirana slika reliefa (gips) *Križanega* akademskega kiparja Petra Ujevića s pripisom 800 letnica Resnika. Na zadnji strani omenjene knjižice pa je še ena podoba *Križanega* tudi v reliefu (bron) akademskega kiparja Josipa Marinovića. Samo besedilo pa na vsega desetih straneh prinaša temeljite podatke o vseh akterjih (avtorji in izvajalci) s slikami in celoten libreto *oratorija*. Štiri dodane fotografije so posvečene in narejene na krstni izvedbi *Jezusovega križevega pota* v zagrebški cerkvi sv. Katarine.

Stjepan Pepeljnjak (roj. 1944 v Zagrebu)

Znanstvenik, etnograf, avtor gledaliških del in skladatelj Stjepan Pepeljnjak je dr. veterinarskih znanosti in redni prof. na Framacevtsko biokemijski fakulteti Univerze v Zagrebu. Je specialist za mikrobiologijo in mikotoksiologijo v pokoju:

⁵ Najvažnejši in najobsežnejši tiskani zbornik latinskih in hrvaških cerkvenih napevov. Pojavil se je v treh izdajah: prva je tiskana 1701 na Dunaju (na stroške zagrebškega kanonika Ivana Znike s podnaslovom *Cantus sacri latinoslavonici*), druga je tiskana 1723 prav tako na Dunaju (s podnaslovom *Cantus sacri latino-croatici* na stroške zagrebške stolnice), dočim je bila tretja izdaja objavljena v Zagrebu, 1757 (z enakim podnaslovom in na enake stroške kot druga izdaja).

diplomiral, magistriral in doktoriral (1980) je na Veterinarski fakulteti v Zagrebu. Njegov poklicni znanstveni interes je raznolik, v svojem tovrstnem znanstvenem opusu ima za seboj 10 znanstvenih projektov, je mentor 10 doktorandom, objavil je prek 200 znanstvenih in strokovnih del in za vse to prejel številne domače in tuje (ameriške) nagrade in priznanja. V tem primeru pa je za nas bolj zanimiva njegova aktivnost tako v okviru PABAHR kot različni ljubiteljski interesi. Ta njegov »satelitski hobi« kakor ga imenuje Pepeljnjak sam, traja polnih 55 let, vse od gimnazijskih dni in študija pedagogike na zagrebški Filozofski fakulteti. Ves čas ga je zelo zanimala glasba, v letih 1965-73 je bil organist v župnijski cerkvi Blažene Device Marije v Resniku, bil pa je tudi med študenti zagrebškega Inštituta za cerkveno glasbo »Albe Vidakoviča« (danes v sklopu Katoliško bogoslovne fakultete Univerze v Zagrebu). Pepeljnjak je bil mentor v ljubiteljskih gledališčih, v kreativnih delavnicah za mlade in nadarjene za scenski govor in s tem tudi v neposrednih dotikih z različno glasbo. Na Farmaceutski fakulteti je ustanovil tudi pevski zbor, ki deluje že več kot 15 let.

PASIJONSKI RAZGLEDI